

LİBYA'DA DAİŞ

EMRAH KEKİLLİ

LİBYA'DA DAİŞ

EMRAH KEKİLLİ

COPYRIGHT © 2016

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama, vd.) yollarla basımı, yayını, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Uygulama: Erkan Söğüt

Kapak Fotoğrafı: AA

Baskı: Turkuvaz Haberleşme ve Yayıncılık A.Ş., İstanbul

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE

Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90

www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43

Eyüp İstanbul TÜRKİYE

Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 1106

Washington D.C., 20036 USA

Tel: 202-223-9885 | Faks: 202-223-6099

www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Kahire

21 Fahmi Street Bab al Luq Abdeen Flat No: 19 Cairo EGYPT

Tel: 00202 279 56866 | 00202 279 56985 | @setakahire

İÇİNDEKİLER

ÖZET	7
GİRİŞ	8
DAİŞ TERÖR ÖRGÜTÜ	9
DAİŞ'İN LİBYA'DA ORTAYA ÇIKIŞI VE HEDEFLERİ	10
DAİŞ'LE MÜCADELE VE RAKİP MEŞRUIYETLER	18
SONUÇ	20

YAZAR HAKKINDA

Emrah KEKİLLİ

Marmara Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü'nden mezun oldu. Bilgi Üniversitesi Tarih Bölümü'nde yüksek lisansını tamamladı. Marmara Üniversitesi Tarih Bölümü'nde doktorasına devam etmektedir. 2012 yılında Anadolu Ajansı temsilcisi olarak Libya'ya giden Kekilli, 2013-2014 yılları arasında Libya'da faaliyet gösteren bir Türk şirketinde yönetici olarak çalıştı. Libya üzerine siyasi tarih ve uluslararası ilişkiler disiplinleri çerçevesinde çalışmalarını sürdürmektedir.

ÖZET

Bu analizde DAİŞ terör örgütünün Libya'da ortaya çıkışı, güç kazanması, mevcut durumu, örgütle yürütülen mücadele ve örgütün Libya için yerel, bölgesel ve uluslararası dengeler bağlamında nereye tekabül ettiği değerlendirilmektedir.

Analiz çerçevesinde, kökleri Afganistan cihadına kadar giden DAİŞ terör örgütünün içinde hayat bulduğu cihadi halkaların geçirdiği evrelerin Libya'daki DAİŞ örgütlenmesi üzerinde ne gibi etkileri olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Bir diğer yönüyle Libya özelinde DAİŞ terör örgütünün Libya'nın hangi kentlerinde, ne şekilde ve neden güç kazandığı, halihazırdaki durumun ne olduğu, Libya'daki diğer silahlı aktörler ve cihadi örgütlerin DAİŞ varlığına nasıl tepki verdiği tartışılmıştır. Bunun yanında DAİŞ terör örgütüyle mücadelenin yerel güç dengeleri açısından ne anlam taşıdığı ve Libya siyasetindeki rakip meşruiyet iddialarının “terörle mücadele” söylemi üzerinden nasıl konumlandığı gündeme getirilmiştir. Ayrıca bölgesel ve küresel aktörlerin Libya'da DAİŞ'le mücadelede nasıl bir strateji takip ettiği ve bu strateji çerçevesinde birlikte hareket ettikleri aktörlerin Libya iç siyaseti açısından neye tekabül ettiği konusu ele alınmıştır.

Bu analiz yazılırken konunun muhataplarıyla doğrudan yapılan görüşmelerden ve yaşanan gelişmelere ilişkin yerel, bölgesel ve uluslararası basına yansıyan haberlerden yararlanılmıştır. DAİŞ terör örgütünün farklı coğrafyalarda nasıl güç kazandığının bir örneği olarak Libya'dan hareketle DAİŞ'in yayılma stratejileri kamuoyunun değerlendirilmesine sunulmuştur. DAİŞ'in, Libya özelinde çeşitli yönleriyle tartışılması ve böylece dünya ve Türkiye gündemini meşgul eden bu örgütün daha iyi anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

Bu analizde DAİŞ terör örgütünün Libya'da ortaya çıkışı, güç kazanması, mevcut durumu, örgütle yürütülen mücadele ve örgütün Libya özelinde nelere tekabül ettiği değerlendirilmektedir.

GİRİŞ

Son zamanlarda DAİŞ terör örgütüyle dünya gündemine gelen Ortadoğu ve Kuzey Afrika, 19. yüzyılın başından itibaren modern Batı medeniyetinin dünyayı dönüştürmeye başlamasıyla, siyasi kurumlar ve elit davranışları, üretim-tüketim ilişkileri, iktisadi politikalar ve toplumsal pratikler açısından dönüşmeye başlamıştır. İslam dünyasının tarihi tecrübesi içinde ortaya çıkan bütün kurum ve pratikler de bu süreçte çözülerek yeni şekiller almıştır. Geleneksel imparatorlukların dağıldığı ve sömürgeciliğin etkin olduğu 20. yüzyılın ilk yarısında, Ortadoğu ve Kuzey Afrika'da derin bir kimlik sorunu yaşanmıştır. Gelenek içinde şekillenmiş İslami kurumlar belirleyiciliğini yitirmiş, tarihi birikim içinden gelen kavram ve kurumlar devre dışı bırakılmış, geleneksel ve İslami söyleme sahip hareketler siyasi merkezin dışına itilmiştir.

Diğer taraftan ulus devlet yapılanmasıyla yeni tanışan İslam dünyasının büyük bir kısmı, siyasal kültür ve kurumsallaşma problemlerinin derin etkisi altında devletleşme sürecine geçmiştir. Bu süreçte ortaya çıkan ulus devletler İslam dünyasının geleneksel siyasi düzeninden derin bir kopuşa öncülük ederek ya kontrol temelli totaliter yönetimler ya da geleneksel krallıklar kurmaya yönelmiştir. İkinci Dünya Savaşı sonrası bölgede oluşan düzen çerçevesinde Irak'ta Saddam Hüseyin, Suriye'de Esed ailesi, Mısır'da Nasır ile başlayan askeri yönetim; Libya'da Mu-

ammer Kaddafi, Tunus'ta Zeynelabidin bin Ali ve diğer diktatör yönetimler bu ülkelerde halkın siyasete katılım talepleri önünde set olmuştur. Bu süreçlerde muhalefete geçen İslami cemaat ve hareketler takip eden on yıllarda farklı evrelerden geçmiştir.

İslam dünyasının yaşadığı derin krizler bazı grupların terörizme yönelmesine neden olmuştur. Rusya'nın Afganistan'ı işgali, Yugoslavya'nın dağılmasının ardından Boşnaklara yönelik katliamlar, ABD'nin Irak müdahalesi ve Suriye iç savaşı bu krizin en şiddetli yaşandığı yerlerdir. Bunun yanında Mısır, Filistin ve Cezayir gibi yerlerde seçilmiş İslami partilerin gerek darbe ile yerinden edilmeleri gerekse uluslararası güçlerce terörist ilan edilmelerinin yarattığı ümitsizlik bu krizin diğer bir yönüdür. Bölgeye yönelik uluslararası güçlerin askeri müdahaleleri sonrasında ortaya çıkan zayıf devlet yapıları, yolsuzluk ve fakirlikle iç içe geçerek zamanla şiddet ve teröre evrilecek olan gruplar için uygun zemin oluşturmuştur. DAİŞ terör örgütü kısaca işaret edilen bu derin kriz alanları içinde bir kanser hücresi gibi hayat bulmuş, Irak ve Suriye gibi devlet yapısının zayıf olduğu bölgelerde güç kazanmış ve oradan Libya'ya sıçramıştır.

Bu analizde DAİŞ terör örgütünün Libya'da ortaya çıkışı, mevcut durumu, hedefleri ve siyasi dengeler içindeki yeri değerlendirilecektir. İlk başlık altında DAİŞ'in bir terör örgütü olarak ortaya çıkış serüveni kısaca ele alındıktan sonra, ikinci başlıkta örgütün Libya'da nasıl hayat bulduğu, uluslararası cihadi halkalarla ilişkisinin ne olduğu, bu ilişkileri Libya'ya nasıl taşıdığı ve sürdürdüğü konusu ele alınacaktır. Üçüncü ve dördüncü başlıklar altında DAİŞ'in Libya'da en güçlü olarak görüldüğü Derne ve Sirte'deki varlığı, uluslararası cihadi halkalarla ilişkisi, yerel/sosyal arka planı, coğrafya ve kabile dengeleri bağlamında konumu, beslediği ekonomik ve militer kaynaklar, eski rejimin kalıntılarıyla ilişkisi dikkate alınarak değerlendirilecektir. "Diğer Bölgelerde DAİŞ" başlığı altında örgütün Libya genelinde yayılma stratejisi ve yayılmasının nasıl

önlendiği siyasi ve askeri güç dengeleri dikkate alınarak müzakere edilecektir. Son bölümde ise DAİŞ'le mücadele konusunun, iç siyasi aktörler açısından nasıl bir meşruiyet aracına dönüştürüldüğü ve uluslararası güçlerin bu meşruiyet krizinde nasıl bir tavır takındığı ele alınacaktır. DAİŞ'in ve diğer cihadi grupların Kuzey Afrika'daki örgütlenmesi, propaganda araçları ve ideolojik söylemi gibi hususlara yeri geldikçe değinilecektir. Mezkur konular ileride yapılacak kapsamlı araştırmalarda tafsilatlı bir şekilde ele alınabilir.

DAİŞ TERÖR ÖRGÜTÜ

Yerel, bölgesel ve küresel ölçekte mutasyona uğrayarak büyüyen, devlet benzeri bir yapı olarak DAİŞ terör örgütü,¹ yerel ölçekten bölgesel ve küresel ölçeğe birbiri ile bütünleşmiş kademeli bir savaş ve şiddet doktrini ile hareket etmektedir.² Irak'ta kurulan örgüt (2004), Arap Baharı sonrası bölgede yaşanan derin siyasal, toplumsal ve ekonomik kargaşadan yararlanarak köklerini İbni Teymiye, İbni Kayyim Cevzi ve Muhammed Abdulvehhab'a kadar götürdüğü bir dini anlayış

üzerinden şiddeti cihatla özleştirerek Ortadoğu ve Kuzey Afrika'nın birçok yerinde saha hakimiyeti elde etmiştir. İslam dünyasında ve Müslüman toplumlar/entelektüeller/siyasetçiler tarafından 20. yüzyıl boyunca din-devlet, devlet-toplum ilişkisinin sağlıklı bir şekilde tanımlanmaması, Müslüman ülkelerin farklı toplumsal elitlerin derin çatışmalarına sahne olması, bu çatışmalar sırasında Batılı ya da İslami birçok kavramın itibarsızlaştırılması, bugün geldiğimiz noktada örgütün geliştirdiği dini ve politik söylemin gençler arasında taban bulmasına imkan vermiştir. Örgüt, dini ve siyasi söyleminin altını doldurmak için bir kitap külliyatı oluşturarak sosyal medya üzerinden ürettiği videolarla teori ve pratiği iç içe geçirmiş, böylece İslam dünyası ve dünyanın birçok yerinden gençleri kendine çekmeyi başarmıştır. Bölgedeki mevcut bütün siyasal yapıları ve onların üzerine oturduğu ideolojik söylemleri yıkarak kendi hakimiyetini kurmak isteyen örgüt, üç coğrafi halkayı içine alan jeopolitik bir stratejiye sahiptir. Irak ve Suriye'den oluşan "iç coğrafi halka", geniş Ortadoğu ve Kuzey Afrika'dan oluşan "yakın çevre halkası" ve Avrupa, Amerika ve Asya'dan oluşan "uzak dış çevre halkası".³

Örgütün merkez savunma kuşağını "iç halka" oluşturmaktadır. Burası üzerinden "yakın çevre halkası"nı ayakta tutmayı, "uzak çevre halkası"nda kargaşa amaçlı terör eylemleri gerçekleştirerek yeni savaşçıların merkeze çekilmesini hedeflemektedir. Libya, örgütün "yakın çevre" olarak adlandırdığı ikinci coğrafi halka içinde yer almaktadır. DAİŞ'in bu halkadaki hedefi "merkez halka" üzerindeki baskıyı dağıtmak, merkeze yabancı savaşçı akışını teşvik etmek, sözde "İslam devleti"ne katılacak yeni vilayetler aracılığıyla jeopolitik yayılma alanını tahkim etmektir.⁴ Örgütün "uzak dış çevre" olarak adlandırılan üçüncü coğrafi halkası ise İslam dünyasının dışında kalan bölgedir. Burada bir tür küresel düşman tanımlaması etrafında şekil-

1. Can Acun, "Irak ve Şam İslam Devleti (İŞİD)", *Sabah Perspektif*, 21 Haziran 2014.

2. Murat Yeşiltaş vd., *Sınırdaki Düşman: Türkiye'nin DAİŞ ile Mücadelesi*, (SETA Rapor, İstanbul: 2016).

3. Harleen Gambhir, "ISIS's Global Strategy: A Wargame", Middle East Security Report 28, *Institute for Study of War*, (Temmuz 2015).

4. Yeşiltaş vd., *Sınırdaki Düşman*.

lenmiş ve sözde “İslam devleti” sınırları dışında kalan bütün ülkelerin hedef tahtasına oturtulduğu söylemsel ve eylemsel bir strateji devrededir.⁵

İdeolojik temelleri Afganistan cihadına kadar uzanan yapı, cihadi halkaların bir parçası olarak birçok mutasyon yaşamış, 2013 yılında DAİŞ’e dönüşmüştür. El Kaide’nin içine kattığı cihadi grupların liderliği DAİŞ’in kurulma sürecinde ve sonrasında bir rekabet unsuruna dönüşmüştür.⁶

Bu çerçevede örgütün ilk halka olarak gördüğü Irak ve Suriye’deki oluşum evreleri ve takip eden süreçte cihadi halkaların liderliği için diğer gruplarla girdiği çatışma, ikinci halka olarak tanımladığı Ortadoğu ve Kuzey Afrika’nın birçok bölgesinde görülecektir. Örgütü diğer cihadi halkalardan ayıran en önemli özellik “cihad”ın kimlere karşı yürütüleceği sorusuna el Kaide çizgisinden farklı olarak verdiği yanıtıdır. El Kaide çizgisi uzak düşmana yani “gayrimüslim işgalciler”e yönelirken, örgüt farklı düşüncelerdeki Müslümanları ve Şii’leri hedef alarak “vahşetin idaresi”⁷ üzerinden bir strateji geliştirmiştir. Bu stratejiye göre Irak, Suriye ve Libya gibi merkez idaresi zayıf ülkelere yoğunlaşmak gerekmektedir. Irak ve Libya örneklerinde olduğu gibi kabilelerle ittifaka girilerek güç devşirme stratejisi takip edilmelidir.⁸ Bu bağlamda örgüt Kuzey Afrika ve Libya’da sözde “İslam devleti”ne katılacak yeni vilayetler aracılığıyla jeopolitik yayılma alanını tahkim etmek için yereldeki zayıf devlet yapılarını hedef almış, kabilelerle ittifak arayışlarına girmiş, diğer cihadi halkalarla çatışmıştır.

5. Murat Yeşiltaş, “Apokaliptik Jeopolitik, Radikal Antagonizma ve IŞİD”, *Ortadoğu Analiz*, Cilt: 7, Sayı: 71, (Kasım-Aralık 2015).

6. Ufuk Ulutaş, “DAİŞ: Tekfiri Mesianizmin Suriye Cephesi”, *SETA Analiz*, (Hazırlanmakta olan analiz).

7. DAİŞ terör örgütünün şiddet üzerinden kurguladığı stratejinin Ebu Bekir Naci’nin 2004’te Arapça olarak yazdığı *Vahşetin İdaresi: Ümmetin Önündeki En Kritik Dönem* isimli kitaba dayandığı uzmanlar tarafından ifade edilmektedir. Bkz. Ebu Bekir Naci, *İdaratu’t-Tevahhüş: Ahtar Merhaletu Setestemirru Bihe el-Ummu*, İslami Çalışmalar ve Araştırmalar Merkezi. Kitabın İngilizcesi için Bkz. Abu Bakr Naji, *The Management of Savagery: The Most Critical Stage Through Which the Umma Will Pass*, çev. William McCants, (23 Mayıs 2016).

8. Ulutaş, “DAİŞ: Tekfiri Mesianizmin Suriye Cephesi”.

DAİŞ’İN LİBYA’DA ORTAYA ÇIKIŞI VE HEDEFLERİ

Muammer Kaddafi’nin Cemal Abdunnasır’ı babası gibi gördüğü, Libya devrimini Abdunnasır devriminden ilham alarak yaptığı ve *Yeşil Kitap’ı*, *Devrimin Felsefesi* kitabından ilham alarak yazdığı bilinmektedir. Diğer taraftan Kaddafi’nin kullandığı ideolojik söylem dönemin Arap diktatörlükleri ile aynı paralelde teşekkül ettiği gibi, Libya’da Kaddafi karşıtı muhalefetin de Arap dünyasındaki muhalefet hareketleriyle benzer süreçlerde şekillendiği bilinmektedir. Arap dünyasının en örgütlü İslami muhalefet hareketi “Müslüman Kardeşler” gibi liberal Arap milliyetçisi muhalefet de Libya’da görülmüştür. DAİŞ terör örgütünün Afgan cihadı, Irak işgali ve Suriye iç savaşı gibi süreçlerden geçerek cihadi halkalar içinde hayat bulduğu ve Zerkavi çizgisinde geliştirdiği ideolojiyi kurguladığı ifade edilmiştir. Bu çerçevede Libya’daki DAİŞ yapılanmasının da örgütün ortaya çıkış süreçlerine paralel olarak hayat bulduğu söylenebilir. Yine diğer bölgelerdeki gibi küçük cihadi grupları etrafında toplama gayreti içinde olduğunu ve kendine biat etmeyen cihadi gruplarla çatışmaya girdiğini ifade edebiliriz.

Diğer Araplar gibi Libyalı Araplar da Afgan cihadına iştirak ederek⁹ uluslararası cihadi halkalara dahil olmuş ve Afganistan’da kurdukları kamplarda el Kaide yöneticilerinden eğitim almıştır. Libyalı cihatçıların “Afgan Arapları” içinde diğer Araplara nazaran en eleştirel grup olduğu belirtilmektedir. Libyalı cihadiler bu süreçte ciddi bir organizasyon oluşturarak kimlik kazanmıştır. Bunun yanında cihadi teorisyenlerin fikirlerinin tesiri altında kalarak selefi/cihatçı bir anlayışı benimsemiştir. Afgan cihadı sonrası ülkelere dönen Libyalı cihadi savaşçılar, Kad-

9. Cihat çağrıları ve cihadi hareketlerin Arap ülkelerinde ve Libya’da neden karşılık bulduğu ve bu hareketlerin nasıl savaşı devşirdiği sorusu ayrı bir araştırmanın konusu olacak kadar kapsamlı bir cevabı gerektirmektedir. Bu nedenle cihadi hareketlerin ideolojik söylemleri ve adam devşirme metodları konusuna girilmemiştir.

dafi rejimine karşı şiddet yöntemini kullanarak muhalefet hareketi başlatmışsa da birçoğu tutuklanmış ve hareket 2000'li yıllara gelindiğinde oldukça zayıflamıştır.¹⁰ Cihadi fikirler tarihi, siyasi, toplumsal ve kültürel olarak Libya'nın en belirleyici aktörleri olan kabileler arasında genel kabul görmemiştir. Daha çok İslam dünyasındaki genel akımların tesirinde kalan gençler selefi/ctihadi düşünceleri kabullenmiştir. Gençler tarafından oluşturulan cihadi halkalar kabile yapılanmasının yanında farklı bir güç odağı olarak ortaya çıkmış ve yer yer kabileler arasında yaşanan güç mücadelelerinin aktörlerinden olmuştur.

Uluslararası arenada çok sayıda sansasyonel eyleme imza atan cihadi isimler arasında birçok Libyalı isim ön plana çıkmıştır. Bu bağlamda ABD'nin Irak müdahalesi Libya'da mevcut cihadi gruplara hareket edebilecekleri yeni bir alan sunmuştur. Görüştüğümüz Libyalı siyasetçiler Kaddafi rejiminin bu cihadi unsurlardan kurtulmak için onların Irak'a gitmesine göz yumduğunu dile getirmektedir. Öyle görünüyor ki "Irak cihadi" sırasında Libya'nın çeşitli yerlerinden birçok cihadi savaşçı birbiriyle kaynaştığı gibi, Irak'ta kümelenmiş uluslararası halkalarla da ilişkilerini derinleştirmiştir. Irak'a giden Libyalı cihadi savaşçıların içinden birçok intihar bombacısı çıktığı ve bunların sansasyonel saldırılar gerçekleştirdiği belirtilmektedir. Libya'da birbirinden uzak kentlerde ortaya çıkacak olan DAİŞ hücrelerinin Irak'ta birbiri ile tanıştığı, sürekli ilişki halinde olduğu, birlikte Suriye'ye gittiği ve buradan kendi kentlerine dönerek örgütlenme gerçekleştirdiği ifade edilmektedir.¹¹ Ancak görüştüğümüz isimler bunun hangi örgütsel yapı içinde oluşturulduğuna dair net bilgiler vermemektedir. Anlaşıldığı kadarıyla bu süreç selefi/ctihadi düşünceyi yayma ve uluslararası cihadi halkalarla ilişkileri devam ettirme şeklinde devam etmiştir.

10. Emrah Kekilli, "Libya'da İslamcı Hareketlerin Devrim Sonrası Siyasi Konumları", ORDAE, (Ocak 2015).

11. Bu bilgiler güvenlik nedeni ile isminin yayımlanmasını istemeyen Libyalı siyasetçilerle yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

Suriye ve Irak örneklerinde görüldüğü üzere, derin krizlere muhatap siyasal ve toplumsal yapı içinde bir kanser hücresi gibi kendine uygun zeminde hızla büyüyen DAİŞ, Libya örneğinde ilk olarak kısmen merkezi siyasetin etkisi dışında kalan ve tarihi olarak cihadi halkalarla bağlantısı güçlü olan Derne'de görülmüştür. Bir sonraki adımda ise devrim süreci ve sonrasında ülke siyasetinde belirleyici rolü kaybeden ve bölgesel çatışmaların muhatabı olan Sirte kentinde mevzi kazanmıştır. DAİŞ her ne kadar Libya'yı; Bingazi'yi de içine alan Berka Vilayeti, Trablus kenti merkez olmak üzere Trablus Vilayeti ve Sebhe kenti merkez olmak üzere Fizan Vilayeti şeklinde üç vilayet halinde taksim etse de¹² Trablus, Bingazi, Misrata, Zilitan ve Zintan gibi tarihi açıdan önemli ve merkezi siyaset açısından belirleyici kentlerde tutunamamıştır. Derne'de ise diğer cihadi gruplarla çatışmak zorunda kalmıştır. DAİŞ, Libya'daki varlığını tahkim ettikten sonra Kuzey Afrika ve Sahra bölgesinde yayılmayı planlamaktadır. İç dengeler DAİŞ'in Libya'da geniş bir saha hakimiyeti elde etmesine engel olsa da Ceza-yir ve Tunus başta olmak üzere birçok Afrika ülkesi mevcut durumdan duydukları endişeye ilişkin açıklama yapmış, dışişleri bakanları toplanarak Libya konusunu gündeme almıştır.¹³

Bir kanser hücresi gibi kendine uygun zeminde hızla büyüyen DAİŞ, Libya örneğinde ilk olarak merkezi siyasetin kısmen etkisi dışında kalan ve cihadi halkalarla bağlantısı güçlü olan Derne'de görülmüştür.

DAİŞ'in önde gelen bir destekçisi tarafından yayımlandığı belirtilen belgede¹⁴ Libya "DAİŞ'in Stratejik Kapısı" olarak nitelenmekte ve geniş bir

12. Kamal Qsiyer, "The Islamic State (IS) in Libya: Expansion by Political Crisis", Al Jazeera Center for Studies, (23 Haziran 2015).

13. "İçtimau Vüzarau'l-Hariciyyeti'l-Magribiyyebi-Tunus: el-Emnü-ve'l-İrhabu ve Da'mu Libya", *El-Arabi Cedid*, 6 Mayıs 2014.

14. Charlie Winter, "Libya: The Strategic Gateway for the Islamic State: Translation and Analysis of IS Recruitment Propaganda for Libya", *Quilliam Foundation*, (Şubat 2015).

coğrafi alana yayılan ülkede çok sayıda silahın dağıtık halde bulunduğu ve bu silahların örgüt tarafından etkili bir şekilde kullanılabileceği kaydedilmektedir. Libya'nın geniş sahil şeridi üzerinden illegal göçmen botlarının dahi kolaylıkla Avrupa sahillerine geçebildiği belirtilerek, bu alan stratejik açıdan iyi değerlendirilirse "Haçlı ülkeleri"ne cehennem yaşatılabileceği iddia edilmektedir.¹⁵ Ayrıca Libya'nın stratejik önemi nedeniyle Irak ve Suriye'deki sözde "İslam devleti" üzerinde bulunan baskıların azaltılabileceği vurgulanmaktadır. Bunun yanında Libya, "Mısır, Tunus, Sudan, Mali, Cezayir ve Nijer'in kapısı" olarak da nitelenmektedir.¹⁶ Kemal Ksayer bu belgede geçen bilgileri doğrular nitelikte, DAİŞ'in Libya üzerinden Kuzey Afrika ve Sahra bölgesinde yayılmayı planladığını, bunun yanında sahil şeridinin kontrolünü ele geçirmeye ayrı bir önem verdiğini söylemektedir. Önemli petrol rafinerilerinin sahil kentlerinde bulunmasının, DAİŞ'in sahil kentlerine yönelik stratejisini daha anlamlı kıldığını dile getirmektedir.¹⁷

Derne Kentinde DAİŞ Varlığı

Kaddafi döneminde rejim karşıtı silahlı/cihadi muhalefetin merkezi noktalarından olan Derne kenti, Libya'daki DAİŞ örgütlenmesinde de merkezi bir rol oynamıştır.¹⁸ Kentin dağlık olması

nedeniyle Kaddafi rejimi dağlarda konuşlanan cihadi grupları tamamıyla etkisiz hale getirememiştir.¹⁹ Derne kentinde gerek "Afgan cihadi"na gerekse "Irak cihadi"na birçok savaşçının gittiği, buradan giden cihadi savaşçıların uluslararası cihadi halkaların içinde yer aldığı bilinmektedir.²⁰ 2012 yılında bir taraftan Libya devrimi gerçekleşirken diğer taraftan Suriye devrimi de Derne'deki cihadi unsurların dikkatini çekmiş ve 2012 yılında kentten çok sayıda cihadi savaşçının Esed rejimine karşı savaşmak üzere Suriye'ye gittiği kaydedilmiştir. DAİŞ uzmanlarının en çok tartıştığı konulardan biri olan "yabancı savaşçılar" konusu kapsamında değerlendirilebilecek bir konu olarak, "Suriye'de savaşan Libya'lı savaşçılar, 2012 yılı sonlarında "Battar Taburu"nu oluşturduklarını duyurmuştur. 2014 yılı ortalarına doğru Battar Taburu'na mensup savaşçılar Derne'ye dönerek DAİŞ'in Libya'daki ilk yapılanması için harekete geçmiş,²¹ bu çerçevede 2014 yılı ortalarında "Müslüman Gençler Şura Meclisi"ni (MGŞM) kurduklarını resmi olarak ilan etmişlerdir. Suriye'deki cihadi halkaların DAİŞ'e biat edip etmeme üzerinden kutuplaştığı 2014 yılı Ekim ayında MGŞM, Ebu Bekir Bağdadi'ye biat ederek onun için savaştığını ilan etmiştir.²² DAİŞ'in Libya örgütlenmesi olan bu yapının ilanı sırasında DAİŞ flaması taşıyan unsurlar bir geçit töreni düzenleyerek gövde gösterisi yapmıştır.²³ DAİŞ'in burada güç toplamasının nedeni yukarıda işaret edildiği üzere kentin Libya siyaseti için belirleyici bir konumda olmamasıdır. Libya

15. Libya sahil güvenliğine ilişkin olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu (BMGK) geçtiğimiz Haziran ayında gerçekleştirdiği oturumda 2292 sayılı kararı almıştır. Bu karara göre; "Libya'ya yönelik silah ambargosunun daha etkili hayata geçirilmesi için BMGK üyesi ülkeler, ulusal olarak ya da bölgesel organizasyonlar dahilinde Libya sahil şeridindeki açık denizde silah ambargosunu deldiği düşünülen gemileri" araştırabilir. Rusya ise bu karar çerçevesinde gizli bir ajanda olduğunu ve Libya'ya silah akışının yönetilmek istendiğini kaydetmiştir. Bkz. "Security Council Authorizes Inspection of Suspected Embargo-Breaking Vessels off Libya's Coast, Unanimously Adopting Resolution 2292 (2016)", BM Resmi Sitesi, 14 Haziran 2016.

16. Ebu Urhaym el-Libi, "Libya: Bevvatü'l-Stratejiyyeli'd-Devleti'l-İslamiyye", Juspace.it, 22 Ocak 2015.

17. Qsayer, "The Islamic State (IS) in Libya".

18. Derne'deki cihadi muhalefetin küresel cihadi halkalar içindeki yeri için bkz. Wolfram Lacher, "Libya: A Jihadist Growth Market", *Jihadism in Africa: Local Causes, Regional Expansion, International Alliances*, ed. Guido Steinberg ve Annette Weber, (Stiftung Wissenschaft und Politik [SWP], Berlin: 2015 Haziran).

19. Frederic Wehrey, "The Struggle for Security in Eastern Libya", Carnegie Endowment for International Peace, Sayı:160, (Eylül 2012), s. 9-14.

20. Cody Zoschak ve Harleen Gambhir, "ISIS Loses Libyan Stronghold", *Institute for Study of War*, 24 Temmuz 2015; Irak'taki yabancı savaşçılar içinde Libya'lıların, onların içinde ise Dernelilerin oldukça büyük bir yer kapladığı kaydedilmiştir. Bkz. Joseph Felter ve Brian Fishman, "Al-Qa'ida's Foreign Fighters in Iraq: A First Look at the Sinjar Records", *West Point Harmony Project*, (2008).

21. "How a Libyan City Joined Islamic State", AP, 9 Ekim 2014.

22. Zoschak ve Gambhir, "ISIS Loses Libyan Stronghold".

23. "Derne: Asimetu Tanzimi'l-Kaide fi-Libya", Youtube, 11 Nisan 2014; Libya'daki yerel kanal el Kaide olarak haberi vermesine rağmen söz konusu oluşum DAİŞ'tir. Ancak o günlerde DAİŞ ve el Kaide arasındaki fark tam olarak ayırt edilememiş olabilir.

siyasetini belirleyen aktörler daha merkezi kentler ve alanlar üzerinden hesaplaşıırken, DAİŞ kendisi için uygun ortamı bulmuştur.

2014 yılı sonlarına doğru Yemen'den Ebu el Bera el Azadi'nin,²⁴ Suudi Arabistan'dan Abu Habib el Cezravi'nin²⁵ ve Irak'tan Ebu Nabil el Anbari'nin²⁶ Libya'ya geçerek buradaki DAİŞ birliklerini komuta ettiği kaydedilmiştir. Derne'nin kontrolünü ele geçiren ve çevre illere doğru genişleyen DAİŞ, Ekim ayında "İslam Devleti Berka Eyaleti"ni ilan etmiştir.²⁷ MGŞM 10 Kasım 2014 tarihinde diğer cihatçı eğilimli silahlı grupların katılımı için bir toplantı tertip ederek bu yapıların bünyesine katılımını sağlamaya çalışmıştır. Bu toplantıya Cezayir'den cihadi savaşçıların da katıldığı iddia edilmiştir.²⁸ Örgüt diğer taraftan da Derne'deki varlığını kurumsallaştırmak için çeşitli yapılar kurarak "İslam şeriatı"nı hayata geçirmek istemiştir. Ancak yerel gruplar DAİŞ'in kentte güç kazanmasından rahatsız olmuştur. 2014 yılı Aralık ayında Derne ve etrafındaki cihadi grupların katılımıyla Halife Haftar'la mücadele amacıyla Salim Derbi öncülüğünde kurulan "Derne Mücahitleri Şura Meclisi" (DMŞM), DAİŞ'in bölgede kendisini tek meşru otorite olarak ilan etmesinden rahatsız olarak öncelikle onunla çatışmaya başlamıştır. 2015 yılı ortalarından itibaren DAİŞ ile çatışan DMŞM'nin lideri Salim Derbi ve öne çıkan cihadi liderlerden Nasır Atıyye el Akar, DAİŞ tarafından öldürülmüştür.²⁹ Yani aşağıda daha ayrıntılı tartışılacağı üzere Tubruk'ta "terörle mücadele"

iddiasıyla ortaya çıkan Halife Haftar'ın rakip ve düşmanı olan unsurlar Derne'de DAİŞ'le mücadele etmiştir.

2015 yılı Temmuz ayında DMŞM, Derne'yi DAİŞ'in elinden almış, mağlup olan DAİŞ unsurları Fetaih adlı dağlık bölgeye çekilerek oradan mücadele etmeye mecbur kalmıştır. 2015 yılı Kasım ayında DMŞM dağlık bölgedeki DAİŞ unsurlarına karşı operasyon başlatmış, operasyonda DAİŞ unsurları tamamıyla yok edilemese de büyük kayıplar vermiştir. Fetaih bölgesindeki DAİŞ unsurlarına yönelik operasyonda örgütün bölge halkını acımasızca öldürdüğü görüntüler basına yansımıştır.³⁰ 2015 ortalarından sonra Libya'da DAİŞ'e yönelik operasyonlar artmaya başlayınca, örgütün Irak ve Suriye'deki merkezi yönetiminin Libya'ya takviye yöneticiler gönderdiği ve eğitim kampları kurduğu görülmüştür.³¹ Oldukça mevzi kaybetmiş olan DAİŞ unsurları 2015 yılı sonlarında ve 2016 yılı başlarında Derne'yi tekrar ele geçirmek için operasyonlar gerçekleştirse de istediği başarıyı elde edememiştir.³² 2016 yılı Mart ve Nisan ayında DAİŞ ve DMŞM arasındaki çatışmalar devam etmiş, Nisan ayı sonlarında DAİŞ unsurlarının kenti terk ederek Sirte'ye doğru hareket ettiği yönünde görüntüler basına yansımıştır.³³

Gelinen noktada DAİŞ'in Derne'deki varlığının tamamıyla sona erdiği kaydedilmektedir. Temsilciler Meclisi'nde Derne Milletvekili olan İntisar Şenib, Derne'deki DAİŞ varlığı sona erse de kentte el Kaide'nin mevcut olduğunu söylemektedir. Ancak kendisine yöneltilen, "DAİŞ ve el Kaide gibi terör örgütlerinin dış bağlantıları-na" yönelik soruyu cevapsız bırakmıştır.³⁴ Der-

24. "Ebu Bera el-Ezdi Reisenli'l-Mahkemeti Derneti'l-İslamiyye", *El-Arabiya*, 22 Kasım 2014.

25. "Suudi Yetelekka 'el-Bey'ali'l-Halifeti'd-Daeş el-Bagdadi' mine'l-Libiyin", *El-Hayat*, 3 Eylül 2014.

26. Enbari ilerleyen aylarda uygunsuz davranışları nedeni ile kent meydanında yargılanarak idam edilmiştir. "İdam el-Enbari fi-Libya", *El-Arabiya*, 21 Haziran 2015.

27. "Derne İmaratu İslamiyye Libiyye fi Devleti DAEŞ", *Es-Sefir*, 11 Ekim 2014.

28. "Cezairiyyun Yüsharikun fi-İsti'rad DAEŞ bi-Derne el-Libiyey", *El-Bilad*, 10 Kasım 2014.

29. Thomas Joscelyn, "Veteran Jihadist Skilled by Islamic State's Province in Derna, Libya", *The Long War Journal*, 12 Temmuz 2015.

30. "DAEŞ Derne Yektilu Muvatinin bi-Tarikati Biş'a li-Teavunihim Ma'a-Ma Yu'raf bi-Suvvar Derne", *Ahbaru Libya* 24, 12 Kasım 2015.

31. "Tanzimu'd-Devleti İslamiyye Ekame Muaskerate Tedrib Şarki Libya", *BBC Arapça*, 4 Kasım 2015.

32. "Katle fi-Hucumu DAEŞ Ala-Derne Şarku Libya", *En-Nehar*, 23 Şubat 2016.

33. "İnsihabu Anasiru min-DAEŞ min-Derne", *SKY News Arapça*, 23 Nisan 2016.

34. "Naibetu Derne fi-Parlemanı Libi: DAEŞ Harece... Bakıyet el-Kaide", *Şarku'l-Evsat*, 10 Haziran 2016.

ne'deki DAİŞ'e bağlı unsurlar kamuoyuna yönelik olarak sözde halife Bağdadi'ye bağlılığını ilan etmekle birlikte, diğer cihadi grupların içinde el Kaide bağlantısını açıkça ilan eden olmamıştır. Ancak Libya genelinde DAİŞ dışında kalan bütün cihadi unsurları el Kaide ile ilişkilendirme eğilimi gösteren bir siyasi blok olduğu bir gerçektir. Anlaşıldığı kadarıyla DAİŞ unsurlarını Derne'den atan cihadi gruplar kentteki mevcudiyetini sürdürmektedir. Ancak bu grupların el Kaide ve diğer cihadi terör örgütleri ile ilişkisi ayrı bir araştırma konusudur.

Sirte'de DAİŞ Varlığı

DAİŞ varlığıyla gündeme gelen ikinci şehir Kaddafi'nin doğduğu ve öldürüldüğü kent Sirte'dir. DAİŞ bu kentte 2015 yılı başından itibaren görünmeye başlamıştır.³⁵ Yukarıda ifade edildiği üzere; Libya'nın birçok yerinden cihadi savaşçılar gerek "Afgan cihadi"na gerekse "Irak cihadi"na iştirak etmek üzere ülkeden ayrılmış ve oralarda hem Libya'nın farklı yerlerinden cihadi savaşçılarla hem de küresel cihadi halklarla iç içe geçmiştir.

DAİŞ'in Sirte'de zemin bulmasının nedenlerinden biri kentin devrim sürecinde siyasi arenadaki belirleyiciliğini kaybetmesidir.

Görüşülen Libya'lı bir siyasetçi, Sirte'den çok sayıda cihadi savaşçının "Irak cihadi"na katılmak için Irak'a gittiğini, bir kısmının ise dönerek cihadi fikir ve düşünceleri yaydığını ifade etmektedir. Kaddafi rejiminin istihbarat birimlerinin bu cihadi savaşçıların bir kısmını tutukladığını, bir kısmının ise gizlenerek örgütlenmeye devam ettiğini söylemektedir. "Irak cihadi" ve "Libya ve Suriye devrimi" arasındaki süreçte

Libya kentlerindeki cihadi savaşçıların birbiri ile ilişkisini sürdürdüğünü, Libya devrimine güçlü bir şekilde katılarak devrimci milisler içinde örgütlendiğini iddia etmektedir. Libya devrimi sırasında Bingazi'ye giderek oradaki devrimcilere katıldığı, Sirte'ye doğru yürüyen devrimci birliklerin içinde kendi şehirlerine devrimci olarak geri döndüğünü belirtmektedir. Daha sonra bu cihadi savaşçıların Bingazi'deki Ensaru's-Şeria ile bağlantılı olarak Sirte'de "Ensaru's-Şeria" adlı örgütü oluşturduğunu, takip eden günlerde DAİŞ'e biat ettiğini kaydetmektedir. Ensaru's-Şeria'nın teşekkül etmeye başladığı dönemde, Libya Merkez Bankası'nın Sirte'deki ofisini soyarak 54 milyon Libya dinarı (dönemin kuru ile 41,5 milyon ABD doları), 12 milyon 800 bin ABD doları ve 5 milyon avroya el koyduklarını hatırlatmaktadır.³⁶

Bu altyapı çerçevesinde 2015 yılı Şubat ayı ortalarından itibaren kentteki DAİŞ unsurlarının artmaya başladığı, ana yolların DAİŞ unsurlarının kontrolüne geçtiği ve kentteki radyo istasyonlarını ele geçirerek örgütün propaganda aracı olarak kullanmaya başladığı bilgileri basına yansımıştır.³⁷ DAİŞ, Şubat ayında Sirte'de geniş bir askeri geçit töreni düzenleyerek gövde gösterisi yapmıştır.³⁸ Özellikle çalışmak için Libya'da bulunan Mısırlı Kıpti Kilisesi'ne mensup 21 Hristiyan'ın Sirte sahillerinde DAİŞ unsurları tarafından vahşi bir şekilde katledildiği görüntülerin dünya basınına yansımından sonra, Libya'daki DAİŞ varlığı dünya kamuoyunu daha derinden meşgul etmeye başlamıştır.³⁹

DAİŞ'in Sirte'de zemin bulmasının bir diğer nedeni kentin devrim sürecinde siyasi arenadaki

35. "DAEŞ Yu'lin Medinete Sirt İmarete İslamiyye ba'de Mubayati Ebu Bekir Bağdadi", *El-Alem el-Yevm*, 17 Ocak 2015.

36. Bu bilgiler güvenlik nedeni ile ismini vermek istemeyen Libya'lı bir siyasetçi ile yapılan görüşmelerden elde edilmiştir.

37. "DAEŞ Yetecevvil fi-Şevariu Medineti Sirt el-Libiyye", *el-Arabiya*, 16 Şubat 2015.

38. "DAEŞ Yesta'ridu Kuvvetehu fi-Şevari'i Medineti Sirt", *El-Alem el-Yevm*, 19 Şubat 2015.

39. "Libya Killings: Who were the 21 Copts?", BBC, 16 Şubat 2015; Bu sahillerin Sirte sahilleri olduğu, Kıptileri öldürenlerin Sirte'deki DAİŞ unsurları olup olmadığı bu haberler sırasında Libya'lılar arasında oldukça tartışma konusu olmuştur.

belirleyiciliğini kaybetmesidir. Kaddafi döneminde merkezi öneme sahip olan Sirte, devrimle birlikte Libya siyasetinin mahzurlu kentine dönüşmüştür. Bu nedenle DAİŞ ortaya çıktığında kentin önde gelen kabileleri ve Kaddafi dönemi subaylarının DAİŞ'e destek verdiği kaydedilmiştir.⁴⁰ Gerek Libya'daki birçok siyasetçi gerekse uluslararası basın Sirte'deki kabilelerin DAİŞ'e destek verdiğini kaydetmesine rağmen görüşülen Sirteli siyasetçiler bu iddianın gerçeği yansıtmadığını iddia etmiştir. DAİŞ'e destek verenlerin Sirte kabileleri olmadığını, selefi/cihadi ideolojinin etkisinde kalmış ve bu ideolojiyi Afganistan ve Irak'ta pratiğe dökmüş gençler olduğunu söylemektedir. Sirte kabilelerinin DAİŞ ve cihadi gruplara mesafeli olduğunu dile getirmektedir.⁴¹

Uluslararası basında "İslamcılar" olarak nitelenen Milli Genel Kongre (MGK) yönetimi, Şubat ayı sonlarına doğru "Libya Şafağı" güçlerine⁴² Sirte'deki DAİŞ unsurlarına karşı harekete geçmesi yönünde talimat vermiştir. Libya Şafağı güçleri Şubat ayı sonlarında üç koldan kente operasyon düzenlemesine rağmen Mart ayı ortalarında kentten tekrar çekilmek zorunda kalmıştır.⁴³ Nisan ve Mayıs aylarında Libya Şafağı güçlerinin DAİŞ'e yönelik operasyonları devam etmesine rağmen 2015 yılı Mayıs ayında, el Kardabiya askeri hava üssünden çekilmek zorunda kalmıştır. Böylece kentin kontrolü tamamen DAİŞ unsurlarının eline geçmiştir. DAİŞ unsurları Agadugo Konferans Kompleksi'ni merkez üssü yaparak kentteki hükümet binalarını ele geçirmiştir.⁴⁴

Haziran 2015 itibarıyla kentteki DAİŞ nüfuzu artmış, uluslararası basında "Sirte'yi ele ge-

çirmek DAİŞ'i bir Akdeniz gücü yaptı" yorumları yapılmıştır.⁴⁵ DAİŞ'in Sirte'deki yöneticileri arasında Libya vatandaşı Hasan Kerami⁴⁶ ve Abu Mugire el Kahtani isimleri zikredilmiştir.⁴⁷ Eylül ayında İngiliz aksanı ile İngilizce konuşan DAİŞ mensubu kadınların örgüte militan kazandırmak için sosyal medyayı kullandığı haberlere yansımıştır.⁴⁸ Bu süreçte DAİŞ kentte "Şeri mahkemeler" kurmuş, kentin sokaklarını "İslami davet" içeren biblolarla doldurmuş, mahkemelerde yargıladığı Libyalı ya da yabancı kişileri idam etmiş, kentteki bankalara el koymuş, sokakları korumak için asayiş birimleri oluşturmuş ve Cuma namazlarında kendi propagandasını yapmıştır. Kendi inanç ve ideolojisi açısından zararlı gördüğü eğitim müfredatını yakmıştır. Kentteki çarşı ve pazar DAİŞ'in neden olduğu olağandışı hal nedeniyle halkın taleplerine karşılık veremez hale geldiği için halk günlük ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla çevre il ve ilçelere gitmek zorunda kalmıştır.⁴⁹ 2015 yılı sonlarına gelindiğinde Sirte'deki DAİŞ varlığı muhkem bir hal almış, uluslararası basında Sirte DAİŞ'in başkenti olarak nitelenmiştir.⁵⁰

2015'in sonu ile 2016'nın ilk aylarında Sirte DAİŞ'in Kuzey Afrika'daki başkenti olarak anılmaya başlamıştır.⁵¹ Öyle ki bazı basın yayın kuruluşlarında DAİŞ'in sözde halifesi Ebu Bekir Bağdadi'nin Sirte'ye geçerek örgütü oradan yöneteceği şeklinde haberler yer almıştır.⁵² Rus gü-

40. "The Islamic State's Burgeoning Capital in Sirte, Libya", The Washington Institute, 6 Ağustos 2015.

41. Bu bilgiler ismini vermek istemeyen Sirteli bir siyasetçi ile yapılan özel görüşmeler dayanmaktadır.

42. Milli Genel Kongre ve Libya Şafağı güçleri hakkında ayrıntılı bilgi için bkz. Emrah Kekilli, "Haftar'ın Darbe Girişiminden BM Çözüm Taslağına Libya Siyaseti" *SETA Analiz*, Sayı: 152, (Şubat 2016).

43. "İhtitamu'l-Kıtal bi-Medineti Sirt beyne-Fecri Libya ve DAEŞ", *El-Vefel*, 20 Mart 2015.

44. "DAEŞ Yusayitru ala-Medineti Sirt el-Libiyebi'l-Kamil", YouTube, El-Arabiya, 30 Mayıs 2015.

45. Noah Rothman, "The Fall of Sirte Makes ISIS in Libya a Mediterranean Power", *Commentary Magazine*, 9 Haziran 2015.

46. "Emiru'd-Devleti'l-İslamiyye fi-Sirte Yukimu Salte'l-Cuma fi-Sirte", *Ahbaru Libya* 24, 24 Nisan 2015.

47. Callum Paton, "Isis in Libya: New Leader of Islamic State in Sirte -Abul-Mughirah al-Qahtani- Steps Out From the Shadows", *International Business Times*, 14 Eylül 2015.

48. Shiv Malik ve Chris Stephen, "English-Speaking Female Jihadis in Libya Issue Islamic State Call to Arms", *The Guardian*, 27 Eylül 2015.

49. "El-Hayatu Tahte DAEŞ fi-Libya: El-İntikam, ve'l-Unf ve Teva-biru'l-Hubz", *Noon Post*, 21 Ekim 2015.

50. "ISIS Cements Hold on Libya's Port Sirte as New Capital", *El-Alem İngilizce*, 1 Aralık 2015.

51. "Sirte el-Libiyeye Asimetu DAEŞ fi-Şimali Afrikiye", *El-Arab*, 29 Ocak 2016.

52. "El-Bagdadi Yenkilu Makarretehu ile-Sirt... Libya 'Haitu'l-Hasd li-Tanzimi DAEŞ", *Islamist Movements*, 21 Ocak 2016.

venlik birimleri tarafından yayımlanan raporlarda, önde gelen Çeçen cihadi isimlerden Ömer Şişani'nin Sirte'deki DAİŞ'in liderlerinden olduğu ifade edilmiştir.⁵³ 2016 yılı Mart ayında DAİŞ'in lideri olan Kahtani'nin ABD'nin hava saldırılarında öldüğü, onun yerine Bağdadi tarafından Abdulkadir Necdi'nin "Libya emiri" olduğu duyurulmuştur. Necdi, sözde "İslam devleti"ni bütün Kuzey Afrika'da kurarak Roma'yı ele geçireceklerini dile getirmiştir.⁵⁴ Mart ayına gelindiğinde Birleşmiş Milletler Güvenlik Kurulu (BMGK) bir rapor yayımlayarak Libya'da DAİŞ'in dışarıdan adam da devşirerek büyüdüğünü kaydetmiş ve konuya ilişkin acil önlem alınması gerektiğini vurgulamıştır.⁵⁵ İtalyan yetkili makamlarından yapılan açıklamada, bu tarihlerde DAİŞ'in Libya'da 5 bin civarında silahlı unsurunun var olduğu kaydedilmiştir.⁵⁶ ABD'li yetkililer tarafından Libya'daki DAİŞ varlığının 6 bin civarında olduğu açıklanmıştır.⁵⁷ Bundan sonraki süreçte ise Ulusal Muta-bakat Hükümeti'nin (UMH) emriyle oluşturan "Çelik Gövde" güçlerinin uluslararası güçlerin hava desteği ile Sirte'deki DAİŞ varlığına yönelik operasyonlarına tanık olunacaktır. Sirt'e DAİŞ'e karşı yürütülen operasyonlar "DAİŞ'le Mücadelede Rakip Meşruiyetler" başlığı altında ayrıntılı bir şekilde tartışılacaktır.

Diğer Bölgelerde DAİŞ

DAİŞ, Sirte'deki varlığını güçlendirdikten sonra kentin etrafında bulunan küçük kentlere operasyon yaparak kontrolü ele geçirmek istemiştir. 2015'in ilk altı ayında Nofaliya kenti ve Harave

bölgesinin kontrolünü ele geçirmiştir.⁵⁸ Sirte ile Bingazi arasındaki önemli ve büyük kentlerden Ecdabya'nın kontrolünü ele geçirmek için Ekim ayında girişimde bulunmuştur.⁵⁹ Ancak Derne'de olduğu gibi Ecdabya'da da "Ecdabya Mücahitleri Şura Meclisi" DAİŞ'i kentten atmıştır. Basında yerel cihadi grupların DAİŞ'e biat ettiği iddiaları gündeme gelse de kentin önde gelen cihadi liderlerinden Muhammed Zavi'nin Şura Meclisi bünyesinde DAİŞ'e karşı operasyonları sürdürdüğü görülmüştür.⁶⁰

DAİŞ'in varlığıyla dünya basınında gündeme gelen bir diğer önemli kent de Sibrata kenti olmuştur. DAİŞ'in, kentin yakınlarında bir eğitim kampı kurduğu ve kent üzerinden bölgede yayılmayı planladığı ifade edilmiştir.⁶¹ DAİŞ ayrıca önemli petrol rafineri ve limanlarını ele geçirmek için operasyonlar gerçekleştirmiştir. 2015 yılı Kasım ayında Sidr ve Re's Lanuf limanları ile petrol rafinerilerini ele geçirmek için saldırıda bulunmuş ancak başarısız olmuştur.⁶² Bu petrol rafinerilerini işletmek ve üretim yaptırmak için yeteri kadar altyapıya sahip olmayan DAİŞ, muhtemelen Irak ve Suriye örneklerinde olduğu gibi teknik çalışanları tehdit yoluyla petrol rafinerilerinde çalıştırmayı planlamaktaydı. Bunun yanında bu petrol rafinerilerinden elde ettiği gelirle Libya'daki yayılma sürecini finanse etmeyi öngörmekteydi. Petrol rafinerilerini ele geçirmekte başarısız olan örgüt, 2016 yılı Ocak ayında Bin Cevad kentinin kontrolünü ele geçirerek burası üzerinden Sidr limanına operasyon yapmıştır. DAİŞ'in Bin Cevad'a yönelik bu operasyonu "DAİŞ batı kapılarına dayandı" başlığı

53. "Takariru İstihbaratiye Rusiyye: Amr Şişani Yekudu DAEŞ fi-Sirt", Arabi 21, 12 Şubat 2016.

54. "Emiru DAEŞ fi-Libya Yuheddidi-Gazvi Şimali Afrikiyye ve Fethi Roma", Ara News, 11 Mart 2016.

55. "Libya, ISIS, and the Flow of Foreign Fighters", The Atlantic, 11 Mart 2016.

56. "İtalya DAEŞ Ledeyhi 5 Elaf Mukatil fi-Libya", Sky News Araçça, 9 Mart 2016.

57. "Sirte Battle Risks Widening Libya Political Splits", Reuters, 11 Haziran 2016.

58. "DAEŞ Yusayturu ala-Beldeti'n-Nofliyye ve Mintikati Harave", *El-Alemu'l-Yevm*, 5 Mayıs 2015.

59. "Muhattatu DAEŞ, min-Sirt ile-Ecdabya", El-An TV, 4 Aralık 2015.

60. Cameron Glenn, "Libya's Islamists: Who They Are-And What They Want", Wilson Center, 8 Mart 2016.

61. "ISIS Takes Control of Libya's Sabrata hand Behads 12 Before Retrain", *Newsweek*, 24 Şubat 2016.

62. "Isis Launches Deadly Attack on Libyan Oil Towns", AP, 4 Ocak 2016.

ile verilmiştir.⁶³ Bunun yanında DAİŞ'in ülkede en çok ses getiren eylemlerinden biri Zilitan'daki polis eğitim merkezine düzenlediği, 74 kişinin hayatını kaybetmesine neden olan bombalı saldırı olmuştur.⁶⁴

Libya'nın batı bölgesinin en belirleyici siyasi ve askeri kenti olan Misrata, DAİŞ terör örgütünün saldırılarının hedefi olmuştur.⁶⁵ Ancak kentin DAİŞ tarafından ele geçirilmesi mümkün görünmemektedir. Kentin ileri gelenleri Misrata'nın askeri ve siyasi dengeleri belirleme noktasında ülkedeki merkezi konumunun farkında oldukları için kentin DAİŞ tarafından ele geçirilmesi pek mümkün olmayacaktır. Sirte örneğinde ifade edildiği üzere Sirte'de DAİŞ'in güç kazanmasının nedeni, kentin devrimden sonra askeri ve siyasi güç dengeleri içinde geri plana itilmiş olmasıdır. Derne örneğinde ifade ettiğimiz üzere DAİŞ'in kentte güç kazanmasının nedeni, tarihi bakımdan cihadi eğilimli unsurların var olmasıdır. Ancak Misrata'da tarihi olarak cihadi unsurlar güçlü bir şekilde var olmadığı gibi, devrimle birlikte kent, ülke siyasetinin belirleyici aktörlerinden biri olmuştur. Bu nedenle kentte DAİŞ'in kök salması mümkün görünmediği gibi, Misrata DAİŞ'le mücadelede merkezi bir rol oynamaktadır.⁶⁶

Bingazi'de DAİŞ terör örgütünün çok zayıf olarak var olduğu ve cihadi grupların daha etkin olduğu söylenebilir. Halife Haftar'la mücadele amacıyla "Bingazi Devrimcileri Şura Meclisi" (BDŞM) adı altında bir üst çatı oluşturan silahlı gruplar, organik bir şekilde olmasa da önceki süreçte Milli Genel Kongre'ye (MGK) bağlı askeri birliklerle aynı blokta yer almıştır.

Haziran ayında Haftar'ı siyasi olarak destekleyen Tubruk'taki Temsilciler Meclisi "olağanüstü hal" ilan ederek doğuda Derne, batıda Bin Cevad kentine kadar olan bölgeyi askeri bir komutan yönetimine verme kararı almıştır.⁶⁷ Temsilciler Meclisi ve Haftar'ın "terör" ve "radikalizm" ile mücadele başlıklarıyla kurguladığı söylem, DAİŞ'le mücadele gibi lanse edilmek istenmektedir. Ancak Bingazi'de Haftar'a bağlı birliklerin askeri muhatabı büyük oranda DAİŞ değil onunla mücadele eden diğer cihadi gruplardır. Bingazi'deki cihadi grupların el Kaide ile bağlantısı tartışılabilir, radikal ve cihadi eğilimleri söz konusu edilebilir ancak bunların DAİŞ ile ilişkisinin birliktelik şeklinde olduğunu iddia etmek zor görünmektedir.⁶⁸

Libya Müftüsü Sadık el Gıryani'nin Sirte'de DAİŞ'le mücadele eden askeri gruplara, Sirte'den sonra Bingazi'deki "illegal silahlı gruplar"la mücadele edilmesi yönündeki çağrısından⁶⁹ sonra "Bingazi'yi Savunma Tugayları" oluşturulmuştur. Libya özelinde Haftar'ın temsil ettiği bölgesel güçlere yakın basın ve medya kuruluşları Bingazi'yi Savunma Tugayları'nı radikal gruplardan oluşan askeri birlik olarak nitelese de, bu birliğin içinde Libya ordusunda görev yapmış subayların da bulunduğu kaydedilmektedir.⁷⁰ Ağustos ayına gelindiğinde Çelik Gövde Sirte'de DAİŞ'e karşı operasyonlarını yürütürken, örgütle mücadelenin dışında kalan Haftar'a bağlı askeri birlikler ve Bingazi Savunma Tugayları arasındaki çatışmalar Bingazi'de şiddetli bir şekilde devam etmektedir.⁷¹

63. Nick Gutteridge, "Knocking on Europe's Door: ISIS Seizes Key Libyan Oilports in Shock Move Toward the Med", *Express*, 4 Ocak 2016.

64. "Maktel 74 bi-Tefcir İntihari fi-Zilitini'l-Libiye.. DAEŞ Yete-benna", *El-Arabiya*, 7 Ocak 2016.

65. "Isis in Libya: Suicide Bomber Who Killed Six at Misrata Checkpoint was Tunisian, Says Tripoli", *Independent*, 31 Mayıs 2015. Bu DAİŞ tarafından Misrata'ya yönelik saldırılarından sadece biridir, buna benzer onlarca saldırı gerçekleşmiştir.

66. "Men Yukatilu Tanzimu DAEŞ fi-Sirt", *Şarku'l-Evsat*, 12 Haziran 2016.

67. "İlanu Haletu'n-Nefiri'l-Aam. El-Ceyşü Yehbitu Muhavelete'l-Mutatarrifin İktiham", *Şarku'l-Evsat*, 20 Haziran 2016.

68. Libya'daki cihadi grupların Libya'daki cihadi halkalar içinde ne-reye tekabül ettiği ve Halife Haftar ile mücadelesi hakkında ayrıntılı ilgi için bkz. Lacher, "Libya: A Jihadist Growth Marker".

69. "Gıryani Yed'u Suvvarli't-Teveccüh ile-Benigazi Ba'de Sirt", Youtube, 12 Haziran 2016.

70. "İlanu Haletu'n-Nefiri'l-Aam.. El-Ceyşü Yehbitu Muhavelete'l-Mutatarrifin İktiham", *Şarku'l-Evsat*, 20 Haziran 2016.

71. "Haftar Yebasufi'l-Kahire Subule Muvaceheti't-Tanzimati'l-İrhabiyi fi-Libya", *Şarku'l-Evsat*, 26 Haziran 2016.

DAİŞ'LE MÜCADELE VE RAKİP MEŞRUIYETLER

Uluslararası Güçlerin Konumu

2015 yılı sonlarına doğru, dünya kamuoyunda DAİŞ'in Kuzey Afrika'yı ele geçireceği hatta Roma'nın dahi tehdit altında olduğu yönündeki haberler, Batı başkentlerindeki DAİŞ saldırılarıyla iç içe geçtiğinde uluslararası güçler için örgütün Libya'daki varlığına yönelik harekete geçmek kaçınılmaz bir hal almıştır. Libya iç siyasetinde yaşanan derin kriz nedeniyle DAİŞ'e yönelik merkezi bir operasyonun mümkün olmadığı 2015 yılı sonlarında, ABD askerlerinin örgütle mücadele amacıyla ülkede olduğu bilgileri dünya basına yansımıştır.⁷² 2016 yılı başında ABD'nin bölgedeki DAİŞ varlığından endişeli olduğu, bu nedenle Libya üzerinde istihbarat amaçlı keşif uçuşları yaptırdığı, operasyon hazırlıklarının başladığı ve kısa zamanda DAİŞ hedeflerine yönelik operasyonların başlayacağı kaydedilmiştir.⁷³ 2016 yılı Mart ayında Libya'daki DAİŞ varlığına karşı ABD öncülüğünde İngiltere, Fransa ve İtalya'nın da içinde bulunduğu koalisyonun, örgütün eğitim kampları olduğu iddia edilen Sibrata'daki mevzilerini bombaladığı görülmüştür.⁷⁴ Libya'da DAİŞ'le mücadelede bir diğer önemli dönüm noktası ABD Hava Kuvvetleri'nin Ulusal Mutabakat Hükümetinin (UMH) talebi ile 1 Ağustos 2016 tarihinde Sirte'deki DAİŞ mevzilerine yönelik hava operasyonu başlatması olmuştur.⁷⁵

ABD'li yetkililerin Sirte müdahalesini "yerel ortaklarına DAİŞ ile mücadelede stratejik avantaj sağlamak" şeklinde kavramsallaştırması, Libya'nın iç siyasi dengeleri açısından bir hayli önemlidir. Bu noktada sorulması gereken en önemli soru; uluslararası güçlerin Suriye ve Irak örneklerinde görüldüğü üzere DAİŞ'e karşı yürütülecek kara ope-

rasyonlarında hangi yerel partnerlerle çalışacağı meselesidir. Uluslararası güçlerin seçeceği bölgesel müttefikler çerçevesinde yerel meşruiyet tanımlamaları şekilleneceği gibi, yerel siyaset dengeleri de belirlenecektir. ABD'nin 2016 yılı başından itibaren Halife Haftar'ın güçlü olduğu doğu bölgesinde konuşlanmaması ve UMH kabinesinin Trablus'a geçmesiyle birlikte onunla koordineli hareket etmesi, UMH'nın Tubruk'taki Temsilciler Meclisi karşısında elini güçlendirmiştir. Buna karşın aynı tarihlerde Fransız askeri uzmanların, Bingazi'deki DAİŞ'le mücadelede "Libya ordusu"na destek vermek için Bingazi'de bulunduğu bilgisi basına yansımıştır.⁷⁶ Böylece 2016 yılı Mart ayı itibarıyla Fransa'nın TM ve Haftar'ı, ABD ve İngiltere'nin ise UMH ve Çelik Gövde'yi desteklediği bir görüntü ortaya çıkmıştır.

20 Temmuz'a gelindiğinde Fransa Devlet Başkanı François Hollande'ın yaptığı basın açıklamasında "çok gizli istihbarat çalışması yürüten üç Fransız askerinin bir helikopter kazasında öldüğünü" duyurmasıyla, Bingazi'deki Fransız askeri varlığı resmi olarak kabul edilmiştir. Bunun üzerine UMH yetkilileri, kendilerinin haberi ve onayı olmadan Fransız askerlerin Bingazi'deki varlığından duydukları rahatsızlığı ifade ederek Fransa'dan bu konuda açıklamada bulunmasını istemiştir. Bu olayı müteakip 1 Ağustos tarihinde DAİŞ'le mücadelede hava desteği konusunda yardım istemiş ve aynı tarihte ABD yetkili makamlarından yapılan açıklamada ABD güçlerinin yerel müttefiklerini destek amacıyla Sirte'deki DAİŞ mevzilerini vurduğu duyurulmuştur. Böylece Mart ayında ortaya çıkan tablo Ağustos ayı itibarıyla net bir şekilde tezahür etmiştir.

Yerel Aktörler

BM öncülüğünde yürütülen müzakereler sonucu kurulan UMH, Mart ayı sonunda Trablus'a intikal etmiştir.⁷⁷ İngiltere Dışişleri Bakanı Phi-

72. "Secret US Mission in Libya Revealed After Air Force Posted Pictures", *The Guardian*, 17 Aralık 2015.

73. "U.S and Allies Weigh Military Action Against ISIS in Libya", *The New York Times*, 22 Ocak 2016.

74. Oliver Guitta, "ISIS's Gains in Libya and the Case for Intervention", *Al Jazeera*, 2 Mart 2016.

75. "US Launches Airstrikes Against ISIS in Libya", *The Guardian*, 1 Ağustos 2016.

76. "French Advisers Helping Libyan Forces Fight Islamic State in Benghazi: Libyan Commander", *Reuters Africa*, 25 Şubat 2016.

77. "Libya's UN-backed Government Sails into Tripoli", *Al Jazeera*, 31 Mart 2016.

lip Hammond, UMH'nın Trablus'a intikalinden kısa bir süre sonra kenti ziyaret ederek başta UMH Başbakanı Serrac olmak üzere Libyalı yetkililerle görüşmüştür. Görüşmede İngiliz birliklerinin DAİŞ'le mücadeleye nasıl katkı sunabileceği müzakere edilmiş, Hammod Libya güvenlik birimlerinin yeniden yapılandırılmasında İngiltere'nin her türlü desteğe hazır olduğunu ifade etmiştir.⁷⁸ Bunun yanı sıra birçok Batılı yetkili Trablus'u ziyaret ederek gerek DAİŞ'le mücadelede gerekse Libya'da istikrarın yeniden sağlanması hususunda UMH'nın yanında olduğunu kaydetmiştir. DAİŞ'le mücadeleyi yönetecek olan UMH, bölgesel ve uluslararası düzeyde neredeyse bütün aktörlerden destek almıştır.

Ancak UMH, bir yıldan uzun bir süredir yaşanan çatışmanın sosyal, ekonomik ve güvenlik krizlerine neden olduğu bir ülkeyi yönetmeye talip olmuştur. Tubruk merkezli Temsilciler Meclisi (TM) tarafından halen onaylanmadığı için BM kararı ile vekaleten görev yürütmektedir. UMH, başta yakıt ve elektrik sorunu olmak üzere, günlük gıda maddelerinin çok yüksek fiyatta olması, doların iki sene öncesine nazaran dört kat değer kazanması, yurt dışına çıkışlarda vize problemi gibi ciddi sosyal ve ekonomik problemlerle karşı karşıya kalmıştır. Bunun yanında ülkenin doğusunda Halife Haftar ve karşıtları arasında halen çatışmalar devam etmektedir. Ayrıca ülkedeki petrol üretimi oldukça düşmüş, merkez bankası rezervleri azalmaya başlamıştır. Bu nedenlerden dolayı Sirtedeki DAİŞ varlığının UMH tarafından sonlandırılması, UMH'nın ülke içindeki meşruiyetini güçlendirmesi için hayati öneme sahiptir.

Bu analizin yazıldığı tarihte ABD savaş uçaklarının yardımıyla UMH'ya bağlı Çelik Gövde güçlerinin Sirt'e'nin büyük bölümünde kontrolü ele geçirdiği ifade edilmektedir.⁷⁹ Ancak Sirt'e'ye yönelik operasyonların bir hayli zor

olduğu ve Çelik Gövde güçlerinde 300 ölü ve 1.300 yaralı olduğu belirtilmiştir.⁸⁰ Çelik Gövde'nin omurgasını oluşturan Misrata kentinin verdiği kayıpların bu denli fazla olması iç siyasi dengelerin istikrarsız yapısıyla bir araya gelince, Misrata içerisinde bu kayıpların ciddi soru işaretlerine neden olduğu düşünülebilir. DAİŞ terör örgütüyle mücadelede kısa zamanda istenilen başarının elde edilememesi durumunda kayıplar daha da çoğalacağı için dış yardım talepleri artabilir. DAİŞ'le mücadelede kısa zamanda netice alınamazsa ABD'nin Libya'ya müdahalesinin önümüzdeki aylarda da devam edeceği düşünülebilir.

DAİŞ'le mücadeleyi yönetecek olan UMH, bölgesel ve uluslararası düzeyde neredeyse bütün aktörlerden destek almıştır.

Uzun süredir terörle mücadele iddiası ile Libya'da meşruiyet zemini kazanmaya çalışan Halife Haftar,⁸¹ Derne ve Ecdabya'da olduğu gibi Sirt'de de DAİŞ'le mücadelenin dışına itilmiştir. Her ne kadar Haftar'ın içinde bulunduğu bölgesel ittifaka yakın basın yayın organlarında Haftar'ın Bingazi'de DAİŞ ile mücadele ettiği kaydedilse de⁸² örgütün kentteki varlığının çok zayıf olduğu bilinmektedir. Halife Haftar'ın Bingazi'de müca-

78. "British Jets could Bomb Isis Fighters in Libya, UK Government Says", *Independent*, 19 Nisan 2016.

79. "En-Natukubismi-Kuvvati'l-Bünyani'l-Mersus: Dahelne el-Merhaletel-Ahira li-Sahki DAEŞ fi-Sirt", *Şarku'l-Evsat*, 3 Ağustos 2016.

80. "Meclisü's-SerracYuvacihu İnfilaten Emniyyen fi-Trablus", *Şarku'l-Evsat*, 23 Haziran 2016. Bu kayıpların büyük bir bölümünün Misrata kentinden olması, Misratalılar arasında bütün yükün kendi üzerlerinde olduğu düşüncesini uyandırmıştır.

81. Bu çerçevede Halife Haftar ile aynı siyasi çizgide yer alan mutasavvıf/kelamcı ve Libya'nın Birleşik Arap Emirlikleri Büyükelçisi Arif Ali Nayed "Libya'da DAİŞ" başlığı ile yayımladığı analizde "Libya ordusu"nun terörle mücadelesine vurgu yaparak Haftar'ı terörle mücadelenin merkezi aktörü olarak betimlemek istemiştir. Ayrıca diğer İslami silahlı grupları da DAİŞ'le ilişkilendirmiş; Mısır, Tunus, Cezayir, Çad ve Nijer'in de Libya'da tehlikeden etkileneceğini söylemiştir. Böylece terörle mücadele eden "Libya ordusu"nun Libya ve bölge güvenliği açısından ne kadar önemli bir görev yerine getirdiğini göstermek istemiştir. Bkz. Aref Ali Nayed, "ISIS in Libya: Winning the Propaganda War", Kalam Research&Media, Ocak 2015.

82. "Kuvvatu Hukumeti'l-Vifaki'l-Libyye Taksifubi'l-Medfa'iyye Mevakiu li-DAEŞ Vasati Sirt", *Şarku'l-Evsat*, 10 Haziran 2016.

dele ettiği grupların yukarıda ifade edildiği üzere Derne, Ecdabya, Sirte ve diğer bölgelerde DAİŞ ile mücadele eden diğer cihadi gruplar olduğu bilinmektedir. Libya'da yaşanan olayları, Haftar'ın da içinde olduğu blok penceresinden aktaran bölgesel medya organları, Haziran ayı sonlarına doğru Halife Haftar'ın Bingazi'ye 150 km uzaklıktaki Ecdabya kentinde "terörist milisler"e karşı hava saldırısı gerçekleştirdiği şeklinde vermiştir.⁸³ Ancak yerel basında Halife Haftar'ın Ecdabya kentindeki ulusal petrol muhafız alayının karargahını hedef aldığı bilgisi yer almış, Halife Haftar'ın bu türden eylemlerle ülkeyi kaosa sürükleyerek varlık alanı kazanmak istediği yorumu yapılmıştır.⁸⁴ Yani Halife Haftar'ın terörle mücadele üzerinden kurguladığı söylem DAİŞ ile mücadele zemini ne tam oturmamaktadır. Bu nedenle bölgesel ve uluslararası güçler, DAİŞ'e odaklandığı için Haftar'ın konumunu sorgulamaya başlamıştır. Bu çerçevede BM Özel Temsilcisi Martin Kobler, Haftar'a bağlı birliklerin hiyerarşik ve homojen olmadığını belirtmiş⁸⁵ ve terörle mücadeleyi yürütmeyeceğini ima etmiştir.

Buna karşılık dünya basınının uzun süredir "İslamcı radikal gruplar" olarak nitelediği güçler Sirte'de DAİŞ'e karşı yürütülen mücadelenin içinde yer almaktadır. Yani Sirte'de DAİŞ'e karşı yürütülen operasyonlar uluslararası güçlerin Libya'ya yönelik meşruiyet tanımlamalarında şu an için ciddi değişikliğe neden olmuştur. Buna rağmen Sirte'deki DAİŞ varlığı ortadan kaldırıldıktan sonra Libya'da Haftar'a ve UMH'ya bağlı askeri ve milis birlikler arasında yeniden çatışmalar başlayabilir, meşruiyet tanımlamaları farklı bir zemine kayabilir.⁸⁶

83. "El-Ceyşü Yüneffizu Garat Cevviyye Zıddı-DAEŞ fi-Sirt", Şarku'l-Evsat, 21 Haziran 2016.

84. "Ecdabya: Kasfu Haftar li-Muaskeri Tedrib Tabiu li-Harisi'l-Nizama Yehdifu li-İşarati Fitne", *Vekalatü Enbau Tedamun*, 24 Haziran 2016.

85. "Kobler: Kuvvatu Haftar Halitun min-Kuvvati Muvaliyeli'n-Nizami's-Sabık ve Murtezaka", El-Nebe TV, 1 Haziran 2016.

86. Sirte'deki operasyonlardan sonra Libya'da muhtemel bir iç çatışma imkanını Libya uzmanı Mattia Toaldo da ifade etmektedir. Bkz. "Sirte Battle Risks Widening Libya Political Splits", Reuters, 11 Haziran 2016.

Gelinen noktada DAİŞ'le mücadelenin başat unsuru UMH ve ona bağlı Çelik Gövde birliklerdir. Çelik Gövde güçlerinin ana omurgasının Misratalı birlikler teşkil etmektedir. Başbakan Serrac'ın DAİŞ'le mücadelede birlik olunması ve merkezi komuta kademesinin teşkil edilmesi yönündeki çağrıları bir yanı ile Halife Haftar'a yönelik iken diğer yandan operasyonlar sırasında yaşanan komuta sorunlarına işaret etmektedir. Bunun yanında devrim sürecinde Libya'ya uygulanan ve halen devam etmekte olan silah ambargosu, DAİŞ ile mücadele eden Çelik Gövde'nin lojistik noktasında ciddi sorunlar yaşamasına neden olmaktadır. Bu çerçevede Başbakan Serrac sık sık Libya'ya yönelik "silah ambargosu"nun kaldırılması gerektiğini ifade etmektedir.⁸⁷ BM Libya Temsilcisi Kobler bu soruna işaret ederek Libya'nın silah olmadan terörle mücadele edemeyeceğini teyit etmiş ve ambargonun kaldırılması gerektiğini dile getirmiştir.⁸⁸

SONUÇ

DAİŞ'in Libya'da ortaya çıkışının hikayesi, eylem tarzı, adam devşirme metotları ve hedefleri Irak ve Suriye'deki DAİŞ ile benzerlik arz ettiği gibi; Libya'daki varlığı, merkezi DAİŞ yönetiminin üç katmanlı jeopolitik strateji içinde anlam kazanmaktadır. DAİŞ, Irak ve Suriye örneklerinde görüldüğü üzere Libya'da da zayıf devlet yapısını hedef almakta, "şiddetin yönetimi" üzerinden hakimiyet alanını genişletmeye çalışmakta ve oldukça taktiksel ve pragmatik hareket etmektedir. Ancak Suriye ve Irak'tan farklı olarak Libya siyasetinin tarihsel özellikleri ve iç dengeleri nedeniyle DAİŞ çok küçük şehirlerde kısıtlı kalmış, geniş alanlara yayılma imkanı bulamamıştır.

Örgüt Derne'de güç kazanmaya çalışmış ancak diğer cihadi yapılarla çatışarak kentten çekilmek zorunda kalmıştır. İkinci olarak yine merkezi siyasetin dışında kalan Sirte kentinde or-

87. "Tevhidu'l-Kuvvati'l-Libiyye Sebilü'l-Vahid li-Dahri DAEŞ", Şarku'l-Evsat, 26 Haziran 2016.

88. "Kobler Yed'u ile-Teshkili Kiyadetin Muvahhadelil-Ceyş Tahte Mazalletil-Meclesi'r-Riasi", *Press Solidarity*, 12 Haziran 2016.

taya çıkmış ancak gelinen noktada Çelik Gövde güçlerinin operasyonları çerçevesinde çok dar bir alana sıkışmıştır. Halife Haftar ve onun etrafındaki koalisyon ısrarla Bingazi'de "terörle mücadele" ettiğini iddia etse de Bingazi'deki DAİŞ'e düşman diğer cihadi güçlerle çarpışmaktadır. Uzun süre "terörle mücadele" üzerinden güç kazanmaya çalışan Halife Haftar bu makalenin yazıldığı tarihte DAİŞ'le mücadelenin dışında kalmıştır. Libya'da DAİŞ'le mücadele üzerinden meşruiyet tanımlamaları farklı bir zemine kaymıştır. Uzun süredir gayrimeşru ilan edilen Misrata merkezli askeri güçler şu anda DAİŞ ile mücadelenin çekirdek gücü konumuna gelmiştir. Ancak bu, durumun hep böyle devam edeceği anlamına gelmemektedir. Çünkü Libya'daki siyasi arenada zemin kaygan; siyasal, toplumsal, ekonomik ve kültürel aktörler oldukça fazla; gündem takip etmeyi zorlaştıracak kadar değişken ve uluslararası aktörlerin ilgisi ise ziyadesiyle yoğun.

Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH), DAİŞ'le mücadele eden askeri birlikleri kontrol etmekle birlikte uzun süredir devam eden çatışmaların ekonomik, siyasi ve toplumsal açıdan zedelediği bir siyaseti devralmıştır. Bunun yanı sıra Kaddafi sonrası Libya'ya uygulanan silah ambargosu nedeniyle DAİŞ'le mücadelede lojistik açıdan sorunlar yaşandığı kaydedilmektedir. Bu çerçevede silah ambargosunun kaldırılması DAİŞ'le mücadelede merkezi hükümetin elini güçlendirebilir. Ayrıca Libya'daki yabancı misyonların açılması, kente doğrudan hava seferlerinin tekrar başlaması ve uygulanan vize uygulamalarında taleplere daha hızlı cevap verilmesi hükümetin DAİŞ'le mücadelede toplumsal desteğini artıracaktır. Son olarak DAİŞ'in suni bir örgüt olarak siyasi açmazlara düşürülmesi siyasal yapılar içinde kanser hücresi gibi ürettiği gerçeğinden hareketle, bir semptom olan DAİŞ'ten ziyade örgütü var eden derin sorunlara odaklanılmalıdır.

Bu analizde DAİŞ terör örgütünün Libya’da ortaya çıkışı, güç kazanması, mevcut durumu, örgütle yürütülen mücadele ve örgütün Libya için yerel, bölgesel ve uluslararası dengeler bağlamında nereye tekabül ettiği değerlendirilmektedir.

Analiz çerçevesinde, kökleri Afganistan cihadına kadar giden DAİŞ terör örgütünün içinde hayat bulduğu cihadi halkaların geçirdiği evrelerin Libya’daki DAİŞ örgütlenmesi üzerinde ne gibi etkileri olduğu sorusuna cevap aranmıştır. Bir diğer yönüyle Libya özelinde DAİŞ terör örgütünün Libya’nın hangi kentlerinde, ne şekilde ve neden güç kazandığı, halihazırdaki durumun ne olduğu, Libya’daki diğer silahlı aktörler ve cihadi örgütlerin DAİŞ varlığına nasıl tepki verdiği tartışılmıştır. Bunun yanında DAİŞ terör örgütüyle mücadelenin yerel güç dengeleri açısından ne anlam taşıdığı ve Libya siyasetindeki rakip meşruiyet iddialarının “terörle mücadele” söylemi üzerinden nasıl konumlandığı gündeme getirilmiştir. Ayrıca bölgesel ve küresel aktörlerin Libya’da DAİŞ’le mücadelede nasıl bir strateji takip ettiği ve bu strateji çerçevesinde birlikte hareket ettikleri aktörlerin Libya iç siyaseti açısından neye tekabül ettiği konusu ele alınmıştır.

Bu analiz yazılırken konunun muhataplarıyla doğrudan yapılan görüşmelerden ve yaşanan gelişmelere ilişkin yerel, bölgesel ve uluslararası basına yansıyan haberlerden yararlanılmıştır. DAİŞ terör örgütünün farklı coğrafyalarda nasıl güç kazandığının bir örneği olarak Libya’dan hareketle DAİŞ’in yayılma stratejileri kamuoyunun değerlendirilmesine sunulmuştur. DAİŞ’in, Libya özelinde çeşitli yönleriyle tartışılması ve böylece dünya ve Türkiye gündemini meşgul eden bu örgütün daha iyi anlaşılmasına katkı sağlanması amaçlanmıştır.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • KAHİRE

www.setav.org